

Als beheerder voor Staatsbosbeheer op Terschelling en Vlieland kwam Harry Horn (Groningen, 1941) voor het eerst direct in aanraking met Lepelaars. Nu, ruim na de pensioengerechtigde leeftijd laten de vogels hem nog steeds niet los. 'Want zeg nou zelf, wat is er nou mooier dan in de winter naar Mauretanië te reizen om daar "jouw" lepelaars weer te zien?'

Gek van de trek

Sovon-Nieuws jaargang 29 (2016) nr 2

Met een bijna onbezonnen enthousiasme springen Harry Horn en Theunis Piersma over boord van de lanche. Nog, de schipper van de traditionele zeilboot - tevens de 'chief' van het Imraguen-dorp Iwik - en zijn drie maten kijken het tafereel met enige verbazing aan. De hele dag zijn we zeilend onderweg geweest van Iwik naar het eiland Arel, een goeie twintig kilometer buitengaats. Eerst werden we geplaagd door windstilte, later door een aantrekkende wind die precies uit de verkeerde hoek kwam. Nog mag dan nog zo'n bedreven zeiler zijn, zijn traditionele boot kan niet erg scherp aan de wind varen, dus al laverend lijkt het een eeuwigheid te duren voor we op de plaats van bestemming zijn. Als we vlak voor zons-
 ondergang eindelijk bij Arel aankomen zijn Horn en Piersma dan ook niet meer te houden. Ze willen kijken of ze van de Lepelaars die op het eiland schuilen voor het hoge water nog wat ringen kunnen aflezen.

Al snel kleurt het zonlicht de witte Lepelaars avondrood. 'Die kleurringen kunnen we nu onmogelijk nog herkennen', weet Horn. 'We kunnen nog wel proberen wat aantallen te schatten.' Turend door de telescopen komen de beide experts tot een ruwe, maar eensluidende schatting van tenminste 2.500 Lepelaars. 'Morgen bij hoogwater in de vroege ochtend hebben we meer kans', zegt Horn berustend als we terug waden naar de lanche. Een van de schippersmaten komt ons lachend, maar ook enigszins bezorgd vanwege de snel invallende duisternis, tegemoet om te helpen met het droog binnenhalen van de telescopen en andere spullen die niet zout of nat mogen worden.

Dagtaak

De winterse expeditie naar de Mauretaanse Banc d'Arguin zijn een dikke vette kers op de taart van het lepelaarwerk van Harry Horn. In de jaren tachtig stond hij samen met zijn toenmalige Staatsbosbeheer-collega

Otto Overdijk - in die tijd opzichter op Vlieland - aan de basis van de Werkgroep Lepelaar. 'Toen ik in die tijd op Terschelling kwam voor

Staatsbosbeheer raakte ik snel gegrepen door de Lepelaars. Het zijn hier grondbroedende vogels, dus ik bedacht dat het vrij eenvoudig moest zijn om daar een onderzoeksprogramma met behulp van ringen mee op te zetten. Toen Otto op Vlieland kwam werken, waar snel ook Lepelaars kwamen broeden, werd het onderzoek omvangrijker en hebben we de werkgroep opgericht.' Het was niet alleen de makkelijke bereikbaarheid die Horn in de Lepelaars trok. 'Het zijn natuurlijk ook prachtige dieren. Daar wil je gewoon meer van weten. Over de leeftijd, de verspreiding en vooral over die geweldige trek. We hebben ook het geluk gehad dat het de Lepelaars goed is gegaan tijdens ons werk. De vogels hebben zich verspreid over de verschillende Waddeneilanden en hebben ook Waddeneilanden in Duitsland en Denemarken gekoloniseerd. Dat maakt het onderzoek natuurlijk ook leuker dan wanneer je naar een soort kijkt die alleen maar achteruit gaat.' Na zijn pensioneren heeft Horn nog bijna een dagtaak aan de lepelaars. In mei en juni is hij meer dan druk met het ringen van het jaarlijkse streefaantal van 10% van de Nederlandse jongen. 'Dit jaar zal dat waarschijnlijk ruim boven de 300 jongen uitkomen. We ringen ze niet alleen op de Waddeneilanden, maar ook in een kolonie bij Amsterdam en in de buurt van Vlissingen. Die laatste locatie is extra interessant, omdat daar terrein voor de Lepelaars zal verdwijnen door de uitbreiding van de haven. Daar kan onze werkgroep dus essentiële informatie verschaffen over de te nemen compensatiemaatregelen.'

Strontlucht

De vorige winter was alweer de zesde keer dat Horn in Mauretanië was, om in een expeditie van het NIOZ-team van Piersma te helpen met het broodnodige aflezen van kleurringen. Het was pas de tweede keer dat hij de 'Lepelaar hot spot' Arel bezocht. 'Het is een onvoorstelbare plek', weet hij. 'Nergens anders zie je zo veel Lepelaars bijeen. Voor een flink deel zijn het de Mauretaanse standvogels die rond de Banc d'Arguin broeden, maar voor een belangrijk deel zijn het ook de trekvogels die bij ons vandaan komen.' Het verblijf aan boord van de lanche is zacht gezegd enigszins primitief. De wind draait halverwege de nacht, waardoor hij van het eiland naar de boot waait. In de wind horen we het gepiep van honderden jonge Pelikanen uit de kolonie, bovenop de platte rots, en ruiken vooral de zware lucht van de 'guano' op Arel. Maar zelfs een overnachting in die strontlucht, in slechts een slaapzak op de kale planken van de boot kan de goeie zin van Horn niet breken. Zodra de zon opkomt gaan we opnieuw van boord, nu wat beheerder dan de avond ervoor. Wadend door kruisdiep water lopen we voorzichtig

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buiten maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. De foto's zijn ook van Rob Buiten.

Een enkele keer verbaast Horn zich hardop over de combinaties die hij afleest. 'Tot enige tijd terug gebruikten we code-ringen, aan beide poten dezelfde code. Het grote voordeel daarvan was dat je ook dieren die op één poot staan kunt identificeren. Inmiddels zijn we overgestapt op combinaties van kleuren aan beide poten. Die zijn beter te herkennen op grote afstand, maar er lopen natuurlijk nog heel veel dieren met gecodeerde ringen. Alleen, voor de zekerheid gebruikten wij altijd oplopende letters uit het alfabet. Na een bepaalde letter kan nooit een lagere letter uit het alfabet komen. Nu zie ik toch een dier lopen met de code ZX op een oranje ring. Otto Overdijk had in eerste instantie alle ringen uit één batch met een aflopende combinatie naar Azië gestuurd, in de veronderstelling dat die Lepelaars nooit hier langs zullen komen. Maar nu blijkt dat er ook hier ringen zijn gebruikt met een "aflopende code". Of we hebben hier een spectaculaire aflezing uit oostelijk Azië, ... dat zou wat zijn. Maar goed, dat moet allemaal thuis blijken, als we de ringcombinaties in de database van de Werkgroep Lepelaar checken.'

Broedtafels

Al schuifelend door het water is Horn het eiland uiteindelijk tot op ruim honderd meter genaderd. Hij blijft maar noteren. Als hij denkt dat hij de meeste ringen ondertussen wel heeft, lopen we terug naar de boot, onderweg nog steeds zoekend naar mogelijke geringde Kanoeten of andere vogels uit één van de onderzoeksprogramma's. En ook op zeiltocht terug, nu voor de wind richting Iwik, turen Piersma en Horn bijna onophoudelijk naar de wadplaten die als een soort film langzaam aan hun telescopen voorbij trekken. Er worden nog verschillende ringaflezingen aan de lijst toegevoegd. In de buurt van het eiland Nair wacht Horn nog een leuke verrassing. 'Die houten platformen daar, die heeft Otto ooit gebouwd om de vogels een broedplek te bieden die niet door de incidentele storm bij springtij wordt weggespoeld. De eerste jaren gebeurde er niet veel op die tafels maar ik zie er nu toch een aantal nesten op liggen!'

's Avonds, terug op het onderzoeksstation in Iwik, leggen Piersma en Horn hun administraties bij elkaar en komen ze, na aftrek van dubbele waarnemingen tot ongeveer 150 unieke kleurcodes. Op de foto's zien we dat ongeveer één op de twintig Lepelaars geringd is. 'Dat betekent dat we met onze schatting in de schemer van ruim 2.500 vogels helemaal niet slecht zaten. En nu begint het echte werk', lacht Horn. 'Zoeken in de database welke individuen dit precies waren. Want na al die jaren van Lepelaarwerk ken ik de individuele dieren absoluut niet meer uit mijn hoofd.'

naar het eiland, Piersma naar Arel-Ouat, het kleine belendende eilandje, Horn naar het hoofdeiland Arel. Het uitzicht is ronduit spectaculair. Rondom het eiland zit een massa Flamingo's op een wadplaat. In grote groepen eromheen rusten duizenden Bonte Strandlopers, Kanoeten en Krombekstrandlopers. Bovenop het eiland zitten knoeperds van Pelikanen met hun nog bijna zwarte jongen. In subtiel gescheiden banen tegen de oosthelling van Arel zitten afwisselend Kleine Zilverreigers, Rifreigers, Reuzensterren, Koningssterren en vooral ook heel veel Lepelaars. Horn kijkt en noteert. 'Kijk, da's een Franse ringcombinatie, ... dat is een Spanjaard, ... dat is zeker een Nederlander, ... die ook, ... en die ...' Onophoudelijk noteert hij de kleurcombinaties van de ringen aan de linker en rechter poot. Af en toe schuifelen we voorzichtig een klein stukje naar het eiland en zoekt hij weer nieuwe geringde dieren.